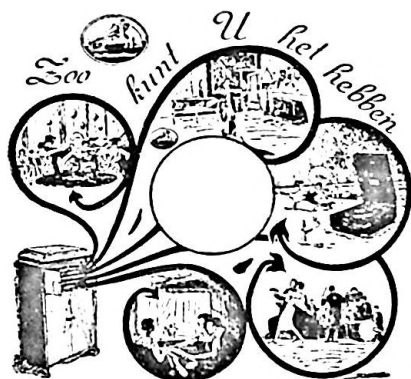

FOTO - KINO
CAPI
NOORDEINDE 124 - DEN HAAG

Van ouds vertrouwd technisch adres voor Uw foto, projectie-
en kino-artikelen. - Vraagt catalogi.

De Lente komt!!

De ideale tijd voor de
„New His Masters Voice“
Gramophone!

De schoonste geluidswaergave.
De beste constructie.

Bij: **WILLEM SPRENGER**
Passage 46, L. v. Meerdervoort 60a en 453
DEN HAAG

Bijeenkomst van 20 April 1928 te 's-Gravenhage.

Aanwezig: het Eere-Lid Z. K. H. den Prins der Nederlanden.

DE VOORZITTER: Koninklijke Hoogheid, Dames en Heeren.

Ik open deze vergadering en roep U allen een hartelijk welkom toe, in 't bijzonder aan Z. K. H. den Prins der Nederlanden. Dat Z. K. H. hedenavond in ons midden wil zijn, waardeeren wij allen hoogelijk, omdat wij daarin zien een vernieuwd bewijs van vorstelijke belangstelling voor onze Vereeniging.

Voorts stellen wij het op hoogen prijs, onder de aanwezigen mede op te merken, ZEx. de Minister van Oorlog, a.i. van Marine, zoo vele andere hooge autoriteiten en zelfs een dame. Het kan niet anders dan een groote voldoening aan den Spreker van hedenavond geven, dat zoo velen naar hier zijn gekomen om hem het belangrijke en aantrekkelijke

onderwerp te hooren behandelen, dat in het convocatiebiljet is vermeld.

Ten einde Uw begrijpelijk ongeduld niet langer op de proef te stellen, zal ik dan ook nu dadelijk het woord geven aan den heer majoor J. J. G. BARON VAN VOORST TOT VOORST tot het houden van zijn voordracht over:

DE STAND VAN HET ONTwapENINGS- VRAAGSTUK.

De Heer VAN VOORST TOT VOORST.

Mijnheer de Voorzitter, Koninklijke Hoogheid, Excellenties, Mevrouw, Mijne Heeren!

Het vraagstuk van de vermindering der bewapeningen staat in het teeken van den Volkenbond. De oplossing daarvan vormt zelfs een der primaire redenen voor zijn bestaan. Immers de Volkenbond werd, zooals uit de inleiding van het handvest blijkt, gesticht teneinde de samenwerking tusschen de volken te bevorderen en hun vrede en veiligheid te waarborgen.

Ter uitvoering hiervan zegt het eerst punt van het beoemde artikel 8, het ontwapeningsartikel van het Volkenbondspact, dat „het behoud van den vrede, de vermindering der nationale bewapeningen eischt”.

De bij de Staten-stichters van den Bond bestaande bewapeningen, worden dus een gevaar voor het behoud van den vrede geacht.

Gaat dit intusschen zoover, dat volledige ontwapening als waarborg voor den vrede wordt beschouwd?

Niets is minder waar. De vermindering der nationale bewapeningen wordt niet verder vereischt, dan „tot een minimum verenigbaar met de *nationale veiligheid* en de uitvoering van internationale verplichtingen als gevolg van „een gemeenschappelijke (dus Bonds-) actie.”

De wedstrijd in bewapeningen, zooals deze vóór 1914 plaats vond en thans weer hier en daar dreigt los te breken, de overbepapening, zij worden stellig door den Volkenbond veroordeeld.

De bewapeningen *moeten* worden verminderd. Het behoud

van den vrede hangt nochtans, zoo zegt het handvest, evenzeer af van zekeren graad van bewapening:

een minimum vereenigbaar met de nationale veiligheid.

Er is hier geenszins sprake van *inwendige* veiligheid, maar van „de veiligheid” der natie. En deze kan, het handvest erkent dit uitdrukkelijk, zoowel van binnen als van *buiten* bedreigd blijven, welke maatregelen men ook overigens zou nemen.

Bij de zoo vergaande ontwapening der in 1918 overwonnen Staten werd hun nochtans een weermacht gelaten, welke, naar het oordeel der overwinnaars (uitgedrukt in art. 160 van het Verdrag van Versailles) voldoende zou zijn tot het bewaren van de orde in het binnenland en tot (politieeële) bewaking der grenzen en welke daartoe voorzien was van zware mitrailleurs en licht geschut. Ook behield Duitschland de beschikking over een oorlogsvloot van 36 vaartuigen van in totaal 108.000 ton, terwijl o.m. de oostelijke vestingen werden gehandhaafd. Van den anderen kant verleende de Raad van den Volkenbond aan Zwitserland de gevraagde vrijstelling van militaire Volkenbondschappelijke verplichtingen slechts op grond van de verklaring der Zwitsersehe Regeering, dat Zwitserland bereid is tot elke opoffering om zijn eigen territoir onder alle omstandigheden zelf te verdedigen.

Het kan — en ik kom hierop nog terug — bij de ontwapening ook in Volkenbondsverband derhalve noch om absolute, noch om eenzijdige ontwapening gaan.

Eerst met de organisatie van den Volkenbond verkreeg het ontwapeningsvraagstuk trouwens kans op een geleidelijke, practische oplossing.

Ik moge om dit aan te toonen teruggrijpen tot een zeer korte historische uiteenzetting van deze materie, welk overzicht tevens dienstbaar kan zijn om een indruk te geven van hetgeen — ik mag wel zeggen het weinige — dat door de tijden heen voor daadwerkelijke en blijvende algemeene vermindering der bewapeningen heeft plaats gevonden.

Het ontwapenings-vraagstuk als zoodanig — ik spreek

niet van pogingen der Staten tot onderlinge organisatie ter verzekering van een voortdurenden vrede — het ontwapeningsvraagstuk is vóór de 19e eeuw niet of nauwelijks naar voren getreden.

Slechts vinden wij in het meesterwerk van den Frauschen Abbé de St. Pierre „Projet de la paix perpétuelle”, uitgekomen in 1713, en dat reeds een ontwerp voor een Volkenbond bevat, op den territorialen grondslag van het verdrag van Utrecht van 1713, de bepaling, dat er een bondsleger zou zijn, waarbij elk der 24 bondsleden zou zorgen voor een contingent van 6000 man. Of dit in alle opzichten de ontwapening zou bevorderen, blijft een vraag, omdat — overigens zeer ingenieus — bepaald was, dat den kleinen Staten het bijeenbrengen van een hun krachten te bovengaand leger, zou worden mogelijk gemaakt door naar verhouding geheven bijdragen der groote Staten.

Het voorstel van den Oostenrijkschen Kanselier Prins Kaunitz, aan Frederik den Groote bij den vrede van Hubertusburg in 1766 om driekwart der onder de wapenen zijnde soldaten af te danken, is feitelijk slechts een onderling geregelde, vrij ver gaande demobilisatie.

FREDERIK was tegen het voorstel, omdat hij van meening was dat Oostenrijk zich veel sneller opnieuw zou kunnen bewapenen dan Pruisen. De mogelijke, de potentieele bewapeningen speelden dus reeds toenmaals een rol!

Evenmin kan m.i. — hoewel dit nog al eens geschiedt — als voorbeeld van een traetaatrechtelijke oplossing van het vraagstuk van de vermindering der bewapeningen worden aangehaald het Verdrag van Versailles, gesloten den 30en Augustus 1787 tusschen Engeland en Frankrijk. Daarbij toch werd bepaald, dat „*les marines des deux nations seraient remises sur le pied de l'établissement de la paix*”, dus een zuivere demobilisatie met onderling goedvinden. nadat wederzijds een zestal linesschepen, in verband met de inwendige beroering in ons land, op voet van oorlog waren gebracht.

In de 19e eeuw vraagt, zoowel tengevolge van de regeeringspolitiek als van de bemoeienis der parlementen en van

vooraanstaande persoonlijkheden, het ontwapenings-vraagstuk geleidelijk meer de aandacht. De terugwerking van doorleefde zware oorlogsjaren droeg daartoe het hare bij.

De reactie op het groote Napoleontische oorlogstijdperk culmineerde in de Heilige alliantie ter bevordering van den eeuwigen vrede. Tot een stelselmatige wapenbeperking is het daarbij niet gekomen.

Wel stelde Lord Castlereagh in 1816 in een correspondentie met Keizer Alexander I voor de normale vredessterkte der legers vast te stellen. Dit vond instemming bij Alexander en Metternich, maar is nimmer verder gekomen dan de Kabinetten. Feitelijk betrof dit voorstel het afduiken der legers, welke tegen Napoleon in het veld waren gebracht. Dus evenals het voorstel van Kaunitz meer een demobilisatie dan een eigenlijke ontwapening.

De brief van Napoleon III den 4den November 1863 gericht aan de Souvereinen van Europa bedoelde om „sans secousse”, dus *zonder oorlog*, tot een pacificatie van dit werelddeel te geraken. De ontwapening werd daarin nog niet rechtstreeks besproken.

De terugwerking van het vrijwel aaneengeschakelde oorlogstijdvak zich uitstrekkende van 1854 tot en met 1879 deed zich niet dadelijk gevoelen door voorstellen van regeeringswege. De weg om daartoe te geraken werd echter langzamerhand voorbereid door den arbeid van pioniers van de vredesbeweging als Bertha von Suttner, Alfred Fried en William Stead en op internationale vredescongressen, socialistische congressen en besprekingen van het „Institut de droit international” en de „International Law Association”, en ook in verschillende parlementen. Des al niettemin stegen, te beginnen met de negentiger jaren, door het onuitroeibare onderlinge wantrouwen, in de groote Europeesche Staten de bewapeningen onrustbarend. Maar tenslotte, nadat Paus Leo XIII reeds in 1889, in 1894 en 1895 zijn stem vóór arbitrage en tegen de steeds toenemende bewapeningen had verheven, gaf de Russische regeering door haar brief van 24 Augustus 1898 den stoot tot de eerste vredesconferentie. Tsaar Nicolaas II

was tot dezen stap vooral aangespoord door bestudeering van den imposanten arbeid over den oorlog van zijn Staatsraad von Bloch.

De conferentie voerde op haar arbeidsprogramma, ingevolge een nadere circulaire van de Russische regeering, o.m. het voor een bepaalden tijd stopzetten van de progressieve ontwikkeling der militaire bewapeningen en budgetten, zoomede een voorloopig onderzoek naar de maatregelen strekkende tot vermindering der bewapeningen en der budgetten in de toekomst.

De conferentie, gehouden van 18 Mei tot 29 Juli 1899 en bijgewoond door 26 Staten, bereikte uitkomsten, welke uit een oogpunt van oorlogs- en volkenrecht van groot belang kunnen worden beschouwd, maar over ontwapening kwam men niet tot practische uitkomsten.

In dit verband vergete men evenwel niet, dat de Eerste Vredesconferentie de vorming van het Permanente Hof van Arbitrage tot gevolg heeft gehad.

De schoone beloften en *wensen* in een resolutie van de Eerste Vredesconferentie neergelegd, bleven in de eerstvolgende jaren vrijwel on vervuld. De Boerenoorlog leidde tot bezwaring van het Engelse budget, de Russisch—Japanse oorlog tot verzwakking van de Russische weermacht. De Duitse vlootbouw vormde een nieuwe complicatie op bewapeningsgebied. Daarom valt het niet te verwonderen, dat het programma van de Tweede Vredesconferentie, welke 15 Juni 1907 bijeenkwam, niets over de eigenlijke ontwapening bevatte, en dat door de tegenwerking speciaal van Duitschland en van Rusland ook niet aan de Britse wenschen in dit opzicht werd gevolg gegeven. Deze conferentie leidde terzake van de ontwapening slechts tot het aanvaarden van een soortgelijke resolutie als die van de Eerste betreffende wenschelijkheid tot het beperken der militaire lasten.

Beide conferenties, hoewel als gezegd van belang voor de codificatie van het zgn. oorlogsrecht, hebben op ontwapeningsgebied vooral daarom zoo weinig tastbaars opgeleverd, omdat zij in dit opzicht niet voldoende waren voorbereid.

De grondslagen der ontwapenings-wetenschap waren nog niet gelegd.

Men stond nog vreemd tegenover vele vraagstukken op dit gebied. De regeeringen en hare vertegenwoordigers waren niet voldoende voorbereid op de behandeling der somtijds geheel onverwachts opduikende questies. Terzake van het geweertype b.v. begaf de Eerste Vredesconferentie zich in wijdloopige beschouwingen nopens de begrenzing van minimum gewicht en minimum kaliber, het minimum projectiel gewicht en de hoogste aanvangs- en vuursnelheid! Thans zou men b.v. ten aanzien van de mitrailleurs eerder een maximum kaliber vaststellen. Kortom men tastte toenmaals vrijwel in den blinde voor wat de werkelijke gevolgen zouden kunnen zijn van de eerste pogingen tot vermindering der bewapeningen. Een oordeelkundige beslissing in deze belangrijke materie zal nimmer zonder behoorlijke voorbereiding kunnen worden getroffen.

De Tweede Vredesconferentie sprak dan ook den wensch uit, dat twee jaren vóór het bijeenkomen der Derde Conferentie benoemd diende te worden een internationale Commissie van voorbereiding, die zich met de zorg voor het programma der Conferentie zou belasten.

Eerst 19 jaar later — in 1926 — zouden deze banen internationaal worden betreden en kwam de tegenwoordige „*Commission préparatoire de la Conférence du Désarmement*” bijeen.

Bovendien bewijst het als het ware incidenteel bijeenroepen van beide Vredes-conferenties hoezeer waarborg van continuïteit in de gezamenlijke behandeling van dergelijke internationale vraagstukken noodig is. Hoezeer het verder noodzakelijk is dat als het ware van een centrale krachtbron een voortdurende impuls uitgaat tot gemeenschappelijke actie.

Dit kon slechts geschieden na de totstandkoming eener organisatie van hoogere orde.

Indien dit de eenige roeping was van den Volkenbond dan ware zijn bestaansrecht, als het ware als „geweten” der naties, reeds gewettigd.

Na de tweede Vredes-Conferentie ziet men, behalve het Zweedsch—Noorsche Verdrag van 1905 tot het bij de splitsing dezer Rijken instellen van een gedemilitariseerde grenszône en de ontmanteling van Noorsche vestingen, één jaar voor den grooten oorlog nog pogingen van Britsche en van Duitsche zijde om te komen tot een *bepërking* (niet een vermindering) van de bewapeningen ter zee, teneinde aldus den verderfelijken wedloop naar steeds meer en steeds grootere oorlogsvaartuigen te staken.

Na een voorstel om tot een verhouding van 3 : 2 tusschen de groote oorlogsschepen te komen, kwam Engeland met het voor dit land gunstiger verhoudingsgetal 16 : 10. Von Tirpitz verklaarde deze verhouding intusschen den 7den Februari 1913 als aanvaardbaar voor de slagvloot. Doch Churchill deed in Maart 1913 een geheel nieuw voorstel, n.l. tot het doen vervallen van den aanbouw in 1914 en 1915. Dit voorstel werd echter door de Begroofingse commissie van den Duitschen Rijksdag verworpen.

De toenemende politieke spanning op het Europeesche vaste land, welke door den Balkanoorlog van 1912/13 eerder vermeerderd dan verminderd was, leidde kort voor den oorlog tot een in versneld tempo gevoerde legerversterking, als het ware een eindwedstrijd in bewapening alvorens de groote afrekening zou aanvangen. Frankrijk voerde in 1913 den 3-jarigen eersten oefentijd in en verkreeg daardoor een ongeveer anderhalfmaal grootere legersterkte in vreedestijd. De Duitsche legerwetten van 1913 beoogden een geleidelijke vredesversterking met 117.000 man. Rusland besloot tot een vermeerdering binnen 5 jaar van niet minder dan 480.000 man.

En de uitgaven voor leger en vloot, gerekend per hoofd van de bevolking, stegen in 2 jaar tijd in Frankrijk van ruim 16 gulden tot 19 gulden, in Duitschland van ruim 12 gld. tot bijna 20 gld.

Van ernstige pogingen tot wapenbepërking en wapenvermindering zou geen sprake meer zijn. De economische-

en politieke tegenstellingen werden steeds grooter, het onderling wantrouwen vermeederde als het ware met den dag en de groote oorlog barstte als een bijna onvermijdelijke calamiteit los.

Reeds tijdens den oorlog werden van verschillende zijden ernstige pogingen ondernomen om, tegelijk met, dan wel als gevolg van het sluiten van den vrede, te komen tot vermindering der bewapeningen.

Vóór de publicatie van de bekende 14 punten van President Wilson, had reeds Paus Benedictus XV. bij nota aan de oorlogvoerende Rijken van 1 Augustus 1917. gewezen op de noodzakelijkheid om te komen tot een „gelijktijdige en wederkeerige vermindering der bewapeningen volgens bepaalde regels en onder zekere waarborgen”.

Intusschen, bij de Vredesverdragen kwam het slechts tot eenzijdige ontwapening van Duitschland, Oostenrijk, Hongarije en Bulgarije.

Was met deze vredesverdragen ook de *vrede verzekerd*? Neen, zegt de Fransche Secretaris-Generaal van de „Confédération générale du Travail” Jouhaux: „Non! Les traités de 1919 n'ont pas fait la paix”, maar hij voegt er aan toe: „Toutefois ils ont ouvert les possibilités de l'organiser” 1).

Voorshands zullen de overwonnen Staten hun vertrouwen moeten stellen op:

1. de verklaring, welke de geallieerde en samenwerkende mogendheden tijdens de vredesonderhandelingen van Versailles den 16den Juni 1919 schriftelijk gaven aan de Duitse delegatie n.l. „de geëischte ontwapening van Duitschland vormt den eersten stap voerende tot die *algemeene vermindering en begrenzing* der bewapeningen, welke bedoelde mogendheden trachten door te voeren als een van de beste middelen om den oorlog te voorkomen; een vermindering en beperking, welke de Volkenbond als een van zijn eerste plichten zal moeten bewerkstelligen.”

1) Léon Jouhaux. Le Désarmement, biz. 3.
1927/28. VI.

2. Het voorwoord van het deel V van alle Vredesverdragen, luidende in het Verdrag van Versailles:

„Teneinde het inleiden van een *algemeene beperking* der bewapeningen mogelijk te maken, verplicht Duitschland zich, de navolgende bepalingen betreffende de landmacht, de zeemacht en de luchtmacht nauwgezet na te komen”.

3. Artikel 8 van het handvest van den Volkenbond hier-voren reeds aangehaald en dat „*vermindering* der nationale bewapeningen eischt tot het minimum vereenigbaar met de nationale veiligheid en de uitvoering van internationale verplichtingen opgelegd door een gemeenschappelijke actie”.

De algemeene stand van de ontwapening der overwonnen Staten mag in het bijzonder wat Duitschland betreft, als bekend worden verondersteld.

Ik zal daarop hier niet nader ingaan, doch vestig slechts de aandacht op het feit, dat aan Hongarije met een bevolking nauwelijks sterker dan die van Nederland ¹⁾ een vredesleger van 35.000 man werd gelaten. Duitschland met een bevolking 8 maal grooter dan die van Hongarije heeft zich met een leger van 100.000 man voor het handhaven van de inwendige rust en den politiedienst aan de grenzen moeten vergenoegen, dat is met slechts driemaal meer troepen dan Hongarije.

De drie aangehaalde punten zijn van het grootste belang: zij vormen als het ware de uitgangspunten van de tot dus-verre gevoerde Volkenbondsbesprekingen.

Wat daarbij als uitvoerbaar naar voren treedt, is nog zeer ver verwijderd van hetgeen in 1919 o.m. aan Duitschland positief in uitzicht werd gesteld.

Nochtans, de woordvoerder der Fransche delegatie, Paul Boncour, erkende in de Voorbereidende Ontwapenings-Commissie op 8 April 1927, dat op grond van de inleiding van deel V van het Verdrag van Versailles „een juridische „en moreele verplichting bestaat ook voor de andere onder-

¹⁾ Bevolking van Nederland 7.4 millioen, Hongarije 7.9 millioen, Duitschland 63 millioen. De gemiddelde vredessterkte van het Nederlandsche leger bedroeg in 1927 ruim 20.000 man.

„teekenaars van het vredesverdrag” om tot een algemeene „bepanking der bewapeningen over te gaan.”

M. H. d. V. Gegeven het handvest van den Volkenbond, gelet op de aangehaalde bepaling van het Verdrag van Versailles, rijst thans de vraag hoe sedert de stichting van den Volkenbond het ontwapeningsvraagstuk werd aangevat.

Het tweede lid van het reeds meer aangehaalde artikel 8 van het grondverdrag van den Volkenbond bepaalt, dat de Raad de plannen ter vermindering der nationale bewapeningen voorbereidt. Daarbij is uitdrukkelijk vastgelegd, dat rekening moet worden gehouden met de geographische ligging en bijzondere omstandigheden, waarin iedere Staat op zichzelf verkeert.

Volgens artikel 9 wordt de Raad bijgestaan door een *permanente militaire Commissie* voor de militaire- de zee- macht-, en de luchtmachtzaken, de zgn. „*Commission permanente Consultative*”; daarin heeft sedert September 1926 ook Nederland vertegenwoordigers. Haar adviezen moeten zich in het bijzonder uitstrekken over bepalingen in het pact betreffende vermindering der bewapeningen. Deze Commissie schoot evenwel niet hard met haar werk op. Naarmate de tijd rijpte, werden dan ook door den Raad verschillende nieuwe organisaties in het leven geroepen om den ontwapenings-arbeid aan te vatten of voort te zetten. Eenige dier organen zijn na een kort bestaan alweer versehiden.

Over hun wording en werking het volgende:

Naar aanleiding van een door de Eerste Assemblée geuiten wensch werd, teneinde het veld van den ontwapeningsarbeid uit te breiden, in Februari 1921 een *tijdelijke gemengde Commissie* benoemd,

bestaande uit:

6 in politieke, sociale en economische zaken doorknede personen;

6 leden van de permanente militaire commissie;

4 economen;

3 werkgevers en 3 werklieden, leden van het internationale arbeidsbureau.

Deze Commissie had tot taak de bestudering van het ontwapeningsvraagstuk en het indienen van voorstellen tot vermindering der bewapeningen op grond van artikel 8 van het pact.

Wel heeft zij onder leiding van Lord Robert Cecil en den Franschen Kolonel Requin het „Verdrag van onderlingen bijstand”, onder de leuzen „eerst veiligheid daarna ontwapening”, ontworpen, dat, in 1923 door de Assemblée behandeld, viel o.m. door den tegenstand van Engeland waar het Socialistisch Kabinet Macdonald aan de regeering was.

Wel heeft zij ook in belangrijke mate bijgedragen om na deze mislukking den Volkenbond te oriënteren in de richting leidende naar het beroemde „Protokol van Genève” van 1924, betreffende de vreedzame regeling van internationale geschillen en met het „Leidmotief”: arbitrage, veiligheid, ontwapening.

Ook ontwierp deze Commissie de conventie inzake het toezicht op den internationalen wapenhandel (aangenomen in 1925). Maar het nauwkeurig omschreven plan voor de algemeene vermindering der bewapeningen haar steeds opnieuw gevraagd door de tweede Assemblée van 1921, de derde van 1922 en de vierde van 1923, bleef ontbreken.

Tezelfder tijd mislukten de, onder de auspiciën van den Volkenbond in Februari 1924 te Rome gehouden, maritieme besprekingen, welke ten doel hadden verder voort te werken op de grondslagen van de Conventie van Washington van 6 Februari 1922. Ik moge hierbij in herinnering brengen dat bij de Conventie van Washington o.m. werd aanvaard de beperking van de totale tonnemaat der slagschepen en vliegtuigenschepen van de 5 groote zee-mogendheden, zoomede een verbod van aanbouw van slagschepen geldende tot 12 November 1931.

Kort na het door de vijfde Assemblée in beginsel aan-

vaardden van het Protokol van 1924 sneefde de tijdelijke gemengde commissie.

Zij werd, teneinde ter uitvoering van het protokol in nauwer contact te komen met den Raad van den Volkenbond, gereorganiseerd in een coördinatiecommissie,

bestaande uit:

a. het Comité van den Raad van den Volkenbond (10 leden van den Raad);

b. 6 militaire, 2 economische, 2 financieele en 2 verkeersdeskundigen, zoomede 2 werkgevers en 2 werknemers.

Deze Commissie werd evenwel een jaar later ontbonden en zulks als gevolg van het failliet van het protokol.

De „Commission préparatoire de la Conférence du Désarmement” heeft haar ontstaan te danken aan het niet aanvaardden van het Protokol van Genève van 1924 door de Engelsche, thans conservatieve regeering.

Anderdeels is het sluiten van het Verdrag van Locarno (October 1925), waardoor de veiligheid in Westelijk Europa werd verhoogd, niet vreemd aan hare constitutie.

Wat toch bepaalde het ontwerp protokol van Genève, binnen vijf weken samengesteld door den bekwamen Griekschen jurist-staatsman Politis en den Tjechischen staatsman Benès en met zooveel instemming begroet door de 5e Assemblée?

In de analyse van het ontwerp wordt gezegd, dat het protokol ten doel heeft de vermindering en de beperking der bewapeningen, voorzien in artikel 8 van het handvest van den Volkenbond, te vergemakkelijken door de veiligheid van de Staten te waarborgen door de ontwikkeling van de vreedzame beslechting van alle internationale geschillen, het verplicht stellen van arbitrage en de daadwerkelijk gedaachte veroordeeling van den aanvalsoorlog.

De veiligheid werd verhoogd door de verder reikende regeling van de saneties tegen den aanvalller.

Ware nu het Geneefsche protokol door alle regeeringen aanvaard, dan zou, op grond van artikel 17 daarvan, reeds dadelijk een internationale ontwapeningconferentie zijn

bijeen geroepen. Dit niet het geval zijnde verklaarde de 6e Assemblée in 1925 opnieuw, dat de aanvalsoorlog een internationale misdaad vormt en drong zij er bij den Raad op aan om *voorbereidende* studies te ondernemen ten behoeve van de organisatie eener ontwapenings-conferentie, teneinde, zoodra uit een *oogpunt van algemeene veiligheid*, bevredigende voorwaarden zullen zijn verzekerd, bedoelde conferentie te kunnen bijeenroepen om de algemeene vermindering en beperking der bewapeningen te realiseren.

Zie hier een zakelijke, nuचtere doelstelling na de aanvankelijk te hoog gestelde verwachtingen.

In December 1925 nam de Raad het door zijn comité voorgestelde plan tot samenstelling van de *voorbereidende* ontwapenings-commissie aan. Hij liet deze commissie bijstaan door een nieuwe gemengde commissie, bestaande uit de presidenten der economische-, financieele- en verkeerscommissies van den Raad en door de werkgevers- en werklidengroep van het internationale Bureau van den Arbeid.

Den 18en Mei 1926 kwam de voorbereidende ontwapeningscommissie voor het eerst bijeen. Behalve de Staten, die in den Raad waren vertegenwoordigd, werden 7 Staten bonds-leden waaronder Nederland, wier bijzondere geografische omstandigheden daartoe aanleiding gaven, zoodmede Duitschland, de Vereenigde Staten van Amerika, en Sovjet-Rusland tot het deelnemen aan den arbeid der Commissie uitgenoodigd.

De Sovjets traden eerst in November 1927 toe.

Voorts hebben nog verschillende mutaties plaats gehad en zoo bestaat de Voorbereidende Ontwapenings-Commissie, onder Voorzitterschap van Jhr. J. Loudon, thans, twee jaar later, uit de vertegenwoordigers van 27 Staten, tegen 20 in Mei 1926.

Over haar taak wil ik kort zijn. Zij strekt zich uit zoodwel op zuiver militair-technisch gebied als op met de bewapeningen samenhangende vraagstukken van economisch, financieel, industrieel en vooral politiek karakter.

Bekend is hoe haar door den Raad een zevental vraagpunten ter beantwoording werden voorgelegd.

De behandeling daarvan noopte de Commissie al spoedig over te gaan tot splitsing in twee afdelingen:

een militaire sub-commissie A, welke verreweg het voornaamste aandeel te verwerken had en

een economische sub-commissie B.

Later werden nog subcomités voor budgetaire aangelegenheden, de burgerluchtvaart en de chemische oorlogvoering gevormd.

Voor de beantwoording der 7 vraagpunten, waarbij nog andere werden gevoegd, moge het veroorloofd zijn te verwijzen o.m. naar de „Studiën over Ontwapening” verschenen in den Militairen Spectator. De desbetreffende rapporten van de sub-commissie A en van de sub-commissie B, welke als het ware de eerste poging vormen om de ontwapenings-beginselen wetenschappelijk te „ontdekken” en vast te leggen, vormen lijvige en niet steeds gemakkelijk leesbare boekdeelen.

De Voorbereidende Ontwapenings-Commissie is sindsdien als het ware boven de haar gestelde taak uitgegroeid. Dit wil niet zeggen, dat zij den arbeid harer Sub-Commissies naast zich heeft neergelegd. Integendeel, zij heeft zich niet willen wagen aan een *rechtstreeksche* behandeling van de voornamelijk in het rapport van Sub-Commissie A aan den dag getreden groote tegenstellingen, wel wetende, dat deze meeningsverschillen in het militaire rapport slechts de weerspiegeling vormen van de verhoudingen in het politieke kamp.

Zij wierp zich daarom op de samenstelling van een ontwerp-ontwapeningsverdrag met de bedoeling dit in zooverre pasklaar te maken voor de uiteindelijke ontwapenings-conferentie, dat deze daarin slechts de „cijfers” zou moeten invullen. Voorwaar misschien nog wel de grootste moeilijkheid, welke zich zal blijken voor te doen.

Doeh loopen wij de tijden niet vooruit.

Of zij wilden of niet, de beraadslagingen over het ontwerp-ontwapeningsverdrag trokken de politieke leiders

der Commissie, hoewel zij èn scylla èn charibdis wilden vermijden, onverbiddelijk naar dezelfde klippen, waarop reeds de pogingen tot het vormen van een eenheidsfront door de militaire deskundigen waren gestrand.

En dat terwijl de Conventies, ontworpen door de beide gangmakers op dit gebied, Lord Robert Cecil (Engeland) èn Paul Bonecour (Frankrijk), de denkbaar eenvoudigste maatregelen om tot *beperving*, gezwegen nog van vermindering der bewapeningen, te komen, uit de rapporten hadden opgevischt.

Zelfs het voorstel van de Nederlandsche delegatie, dat elke Staat jaarlijks een opgave zou moeten indienen betreffende de aanwezige wapens en munitie-voorraden, bereikte slechts met groote moeite en onder reserve een plaats in het ontwerp, hoewel hiermede slechts bedoeld is de volledige publiciteit, welke reeds uitdrukkelijk is voorgeschreven in het handvest van den Volkenbond. 1)

De ontwerp-conventie kwam niet als eenheid van tegenstellingen gereed, al streefde men over en weer naar het bereikbare halve minimum aan beperking. Integendeel zij vormt op vele punten een tegenstelling van beginselen en bevat allerlei niet aanvaarde voorstellen in de bekende kolommen.

In April 1927 na haar derde zitting liet de Commissie wat men noemt „een eerste lezing” op tafel. Zijnde een werkstuk dat een vrij volledige en gedetailleerde basis van discussie vormt voor de verdere besprekingen der Commissie.

De inhoud der ontwerp-conventie is in bijzonderheden behandeld in den Militairen Spectator.

1) Art. 8 sub. 6 van het handvest luidt:

Les membres de la Société s'engagent à échanger de la manière la plus franche et la plus complète, tous renseignements relatifs à l'échelle de leurs armements, à leurs programmes militaires, navals et aériens et à la condition de leurs industries susceptibles d'être utilisées pour la guerre.”

Het vermoedelijk bereikbare en het vooralsnog onbereikbare zal ik daaruit straks nog naar voren brengen.

Tot een tweede lezing der ontwerp-conventie is het ook in de vierde en vijfde sessie der Commissie niet gekomen zoodat wij thans, een jaar later, nog op de wankelende basis der vele in eerste lezing ontworpen tegenstrijdigheden staan.

De na de samenstelling van het eerste conventie-ontwerp in den zomer van 1927 te Genève nog afzonderlijk tusschen de Vereenigde Staten, Engeland en Japan gehouden besprekingen tot uitbreiding van het Verdrag van Washington van 1922 liepen op niets uit, zoodat een nieuwe complicatie ontstond, welke ook door de jongste voorstellen van Britsche zijde wel niet zal worden verholpen.

Immiddels onderwierp een in December 1927 geereëerd afzonderlijk Comité de kwestie van arbitrage en veiligheid opnieuw aan een grondig onderzoek.

Veelal meende men toch, dat een betere verhouding tusschen de ex-tegenstanders zou kunnen worden ingeluid, zoodra de verplichte arbitrage voor alle geschillen algemeen werd aanvaard, de veiligheid algemeen nader gegarandeerd en indien daarmede het sluiten van Locarno-verdragen tusschen overwinnaars en overwonnenen, ook in andere gebiedsdeelen dan Westelijk Europa zou gepaard gaan.

Maar zal dit wel mogelijk blijken? Zijn daarvoor de tijden wel rijp?

M. H. d. V. Er zijn in Europa als gevolg van den grooten oorlog wonden plekken ontstaan, welke beletten, dat sprake zal zijn van vrijwillig aanvaarde verdragen, dienende om deze plekken te bepleisteren. Duitschland heeft ten opzichte van den doorgang van Polen naar Danzig, welke Oost-Pruisen scheidt van de rest van het Duitse gebied, duidelijk te kennen gegeven geen Locarno-verdrag, strekkende tot het handhaven van den „status quo”, te aanvaarden. En Hongarije deed hetzelfde betreffende de, dit

land bij het Verdrag van Trianon opgelegde, openliggende grenzen. De Optanten-questie en de zaak der Szent-Gothard mitrailleurs zijn symptomen van de toenemende onrust om en bij dit gebiedsdeel van Europa.

Wanneer men de reeds gesloten partieele Verdragen van garantie en wederzijdsche veiligheid eens nauwkeurig naspbeurt, dan blijkt hier en daar een en ander, dat verder stof tot nadenken geeft.

Ik denk daarbij niet in de eerste plaats aan de militaire overeenkomst — het „accord militaire” — tusschen Frankrijk en België van 7 September 1920. Het doel van deze overeenkomst, zoo heet het immers in de brieven door de betrokken regeeringen gericht aan het Secretariaat van den Volkenbond, is *de waarborg van vrede en veiligheid*, voortvloeiende uit het Paet van den Volkenbond, te versterken.

Evenmin bedoel ik in het bijzonder de Locarno-verdragen tusschen Frankrijk aan de eene zijde en Polen en Tsjecho-Slowakije aan de andere zijde, doch waarbij, zooals gezegd, Duitschland ontbreekt.

Noch de verdragen van vriendschap den 10den Juni 1926 tusschen Frankrijk en Roemenië en den 11den November 1927 tusschen Frankrijk en Zuid-Slavië gesloten. Wederkeerige hulp en bijstand worden, in geval van een niet uitgelokten aanval door een derde mogendheid, daarin althans toegezegd binnen het kader van den Volkenbond.

In het Alliantie-verdrag tusschen Zuid-Slavië en Tsjecho-Slowakije van 14 Augustus 1920 evenwel wordt gesproken van een wederkeerige verdediging van de aangevallen partij voor het geval van een niet geprovoocerden aanval van Hongarije — met name vermeld — zonder dat naar de bepalingen van het Paet van den Volkenbond wordt verwezen, terwijl deze wederzijdsche ondersteuning, blijkens artikel 2 van het verdrag, is vastgelegd in een afzonderlijke *militaire regeling*. Een vrijwel identiek verdrag werd 23 April 1921 geteekend tusschen Roemenië en Tsjecho-Slowakije.

Verder nog gaat het defensief alliantie-verdrag van

7 Juni 1921 tusschen Zuid-Slavië en Roemenië, hetwelk is gericht tegen Hongarije en Bulgarije en spreekt van een *militaire conventie* ter uitvoering van het verdrag.

En deze verdragen werden op de gebruikelijke wijze verlengd, niettegenstaande ook Hongarije sinds 18 September 1922 lid is van den Volkenbond, terwijl Bulgarije dit reeds was vóór het sluiten van laatsbedoeld verdrag.

Het zijn dus de overwinnende continentale Staten, en in het bijzonder die der Kleine-Entente, welke een netwerk van politieke verdragen en *militaire overeenkomsten* hebben gesloten ter onderlinge beveiliging tegen de Staten aan welke zij hun vredesbepalingen hebben gedicteerd ¹⁾.

De nieuw gevormde, of sterk vergrootte Staten achten dus blijkbaar hun veiligheid op grond van de bepalingen van het Paet van den Volkenbond niet voldoende verzekerd, regelden dezen onderling nog eens dubbel en vulden de gesloten verdragen bovendien met vertrouwelijke militaire overeenkomsten aan.

¹⁾ Het alliantie-verdrag van 3 Maart 1921 en de daarbij behoorende militaire Conventie tusschen Polen en Roemenië beoogen een gezamenlijke verdediging van de *Oostelijke* grenzen dezer Staten voor geval van agressie.

Het handvest van vriendschap en samenwerking, gesloten tusschen Polen en Zuid-Slavië den 18den September 1926 spreekt niet over militaire maatregelen. De overeenkomst tusschen Zuid-Slavië en Italië van 27 Januari 1924, die van 24 April 1926 tusschen Duitschland en de Sovjets en van 16 December 1921 tusschen Oostenrijk en Tsjecho-Slowakije bepaalt slechts het neutraal blijven van de eene partij bij een niet geprovoceerden aanval van derden op de andere partij.

Het paet tusschen Italië en Tsjecho-Slowakije van 5 Juli 1924 spreekt over wederzijdschen steun inzake de vredesverdragen (waarbij dat van Versailles niet is genoemd).

Evenmin zeggen de beide partijen elkander militaire ondersteuning toe in het Verdrag van 16 September 1926 tusschen Italië en Roemenië. Noch in het politiek accoord tusschen Polen, Finland, Estland en Letland van 17 Maart 1922.

Daarentegen vormt het verdrag van Tirana van 27 November 1926 tusschen Italië en Albanië vrijwel een ouderwetsche defensieve alliantie. Hetzelfde is het geval met het verdedigend verbond gesloten tusschen Estland en Lijfland op 1 November 1923.

Bij het Secretariaat van den Volkenbond zijn n.l. de verdragen zelf wel ingeschreven, overeenkomstig artikel 18 van het Paet, de militaire conventies evenwel *niet*.

Men wil deze conventies blijkbaar niet beschouwen als een „traité” of een „engagement international”, waarvan genoemd artikel van het Paet de publicatie verplichtend stelt.

Ik moge er in dit verband op wijzen, dat de complementaire defensieve overeenkomsten, welke de Staten mochten willen sluiten binnen den algemeenen bijstand, voorzien in het „Ontwerp-verdrag van wederkeerigen bijstand” van 1923, te voren moesten worden onderzocht door den Raad, ten einde na te gaan of zij wel in overeenstemming waren met het Paet van den Volkenbond.

De zoo juist bedoelde verdragen en conventies werden gesloten, alvorens de ontwapening in het teken van den dag kwam te staan.

Zoodra hiervan ernstig sprake werd, beschouwden de betrokken Staten t. w. Polen en de Kleine Entente, en ook Frankrijk en België, de in het kader van den Volkenbond en ook daar buiten verkregen veiligheid als ten eenenmale onvoldoende om tot bewapenings-vermindering van eenige betekenis te kunnen overgaan. Want het zijn juist deze Staten, die overvloedig zijn bewapend, zoodat vermindering hen in een andere verhouding op bewapeningsgebied zou brengen tegenover de vroegere centrale Rijken. In dit licht beschouwd, beteekent ontwapening voor hen geen toename van veiligheid, wat voor de reeds grootendeels ontwapende Staten wél het geval zou zijn.

Het Comité voor arbitrage en veiligheid uit dezen draag naar verhoogde veiligheid en als gevolg van het initiatief van de Nederlandse delegatie bij de Assemblee van 1927 geboren, trachtte in zijn van 20 Februari tot 7 Maart van dit jaar gehouden tweede zitting, tot tastbare uitkomsten te geraken.

Is het daarin geslaagd? Zullen verdragen voor arbitrage, bemiddeling, non-agressie en wederkeerigen

bijstand ¹⁾, gesloten volgens de zes in eerste lezing ontworpen modellen, verhoogde veiligheid brengen?

De vertegenwoordiger van Zuid-Slavië deed reeds in de eindvergadering van de jongste zitting van het Comité scherp uitkomen, dat de verdragen niet veel tot het waarborgen der veiligheid van zijn land bijdragen. *

De ontworpen model-verdragen houden rekening met

¹⁾ Er zijn drie onderling afwijkende modellen (conventions-types) voor verdragen van arbitrage en verzoening ontworpen, n.l.:

A. Rechtsgeschillen moeten worden onderworpen aan het Internationale Hof van Justitie (c.q. een bijzonder Gerechtshof) of aan arbitrage, dan wel facultatief aan een voorafgaande procedure van bemiddeling.

Alle overige geschillen — en dat zijn meestal de klipsteenen — moeten door een Bemiddelings-Commissie worden geregeld, mislukt dit, dan is arbitrage verplichtend.

B. Dit model komt overeen met de arbitrage- en verzoeningsverdragen van Locarno. De behandeling van rechtsgeschillen is dezelfde als ontworpen in type A, behoudens dat de voorafgaande procedure van bemiddeling niet bestaat.

Voor de overige geschillen geldt de procedure voor een bemiddelings-commissie; mislukt deze, dan kan het geschil voor den Raad worden gebracht overeenkomstig art. 15 van het Pact van den Volkenbond.

C. Dit is bestemd voor Staten, die het onmogelijk achten arbitrage en rechtspraak te aanvaarden, evenwel tegen bemiddeling in geschillen minder bezwaren hebben.

Het behandelt dus alleen bemiddeling.

Eveneens zijn drie modellen van verschillende strekking ontworpen ten aanzien van de verdragen van wederzijdschen steun en non-agressie, n.l.:

D. Algemeene verdragen van wederzijdschen steun. Dit type omvat de drie elementen: non-agressie, vreedzame regeling van geschillen, wederkerige bijstand. Het is regionaal, maar verschilt van het Verdrag van Locarno, omdat het geen bepalingen bevat tot garantie van het handhaven van den territorialen *status quo* en omdat er evenmin garanties in voorkomen te geven door derde Staten. Daarentegen komen er ten aanzien van de vreedzame regeling van geschillen eenige bepalingen in voor, die niet in het Rijnpact van Locarno zelf, maar in de bijlagen daarvan worden gevonden.

E en F. Algemeen, respectievelijk van twee zijden bindend verdrag van non-agressie. In deze beide modellen ontbreekt het verlenen van wederzijdschen steun en vindt men slechts de non-agressie en de vreedzame regeling der geschillen.

het feit dat Duitschland niet met zijn Oostelijke bureu en Hongarije met geen zijner bureu Locarno-verdragen zal sluiten. Dit moge al de veelzijdigheid van den arbeid van het Comité doen uitkomen, het vormt tevens het zwakke punt daarvan.

Zelfs het ontwerp, dat het verst gaat, dat van non-agressie, vreedzame regeling van geschillen en wederkeerigen bijstand bevat geen clause tot het waarborgen van den territorialen „status quo.” Bovendien voorziet het niet in garantie door andere Staten. Deze garantie is niet opgenomen, omdat zij als regel niet is te verwachten, zij kan aan het verdrag worden toegevoegd als er garanten zijn. De groote kracht van het beroemde Verdrag van Locarno van 16 October 1925 is intusschen juist, dat Engeland en Italië zich hebben verplicht onmiddellijk de aangevallen mogendheid hun steun te verleen en bij een niet geprovoeerd aanval van Duitschland door Frankrijk en België en eveneens in het omgekeerde geval.

Engeland noch Italië hebben evenwel waarborgen willen toezeggen voor de Oostelijke grenzen van Duitschland. De vitale belangen van Engeland reiken in dit opzicht op het vasteland van Europa niet verder dan het Rijnfront.

In de toelichting op het verdrag van onderlinge ondersteuning poogt men wel het ontbreken van de clause van het waarborgen van den territorialen „status quo” als minder belangrijk voor te stellen, door te verwijzen naar artikel 10 van het Volkenbondspact, waarin de Statenleden van den Bond zich hebben verplicht tot het eerbiedigen en tegen iederen aanval van buiten handhaven van de territoriale integriteit van alle leden, maar het blijft een feit, dat desondanks de Staten, die het hoofdverdrag van Locarno sloten, het noodig achtten in het eerste artikel plechtig vast te leggen den individueelen en collectieven waarborg tot het handhaven van den territorialen „status quo” der Fransch-Duitsch-Belgische grenzen.

De waarde van de, volgens het belangrijkste modelverdrag, toe te zeggen ondersteuning acht het Comité hierin gelegen, dat de schender van het verdrag zich zou bloot

stellen, behalve aan de „mogelijke toepassing” van de gezamenlijke sancties, voorzien in artikel 16 van het Volkenbondspaet, aan de *bijzondere sancties*, welke volgens het stelsel van wederkeerigen bijstand zijn voorzien in het Ondersteuningsverdrag.

Hier wordt dus uitdrukkelijk erkend, èn dat de toepassing van de collectieve sancties voorzien in het Volkenbondspaet zou kunnen blijken onvoldoende te zijn èn dat, naast en boven het Paet uit, de toepassing van afzonderlijke sancties, te voren geregeld tussehen eenige leden van den Bond, *mits regionaal*, is gewettigd, op het voetspoor dus van het Rijnpaet van Locarno.

Er blijkt ten overvloede uit, dat het vertrouwen van vele Staten in hetgeen van de sancties, voorzien in artikel 16 van het Paet van den Volkenbond, in vele gevallen kan worden verwacht, niet bijster groot meer is.

Artikel 16 verliest dan ook meer en meer de beteekenis, welke vele Staten en in het bijzonder Frankrijk en de Kleine Entente, daaraan willen doen toekennen.

Dit blijkt wel zeer duidelijk uit de interpretatie, welke onze gedelegeerde bij het Comité van arbitrage en veiligheid, Mr. RUTGERS, een der rapporteurs van dit Comité, ter zake geeft.

Artikel 16, eerste lid van het Paet, het moge U in herinnering worden gebracht, zegt, dat — indien een lid van den Volkenbond in strijd met het in art. 12, 13 of 15 bepaalde tot den oorlog overgaat — hij door dat feit beschouwd wordt als *een oorlogshandeling* tegen alle andere leden van den Bond te hebben verricht. Hij is dan de „agresseur”, hij ontketent den aanvalsoorlog.

Terwijl de bondsleden alsdan onmiddellijk alle handels- en financieele betrekkingen met den verdragschender moeten verbreken, moet de Raad van den Volkenbond „aan „de verschillende belanghebbende Regeeringen *aanbevelen* „met welke effectieven van landmacht, zeemacht en lucht- „macht de leden van den Bond elk voor zich zullen bijdra- „gen aan de gewapende strijdkrachten, bestemd tot het „doen eerbiedigen van de verplichtingen van den Bond”.

De heer RUTGERS nu zegt in zijn rapport, dat de Staten-leden zelf zullen beslissen over de uitvoering van hun verplichtingen volgens artikel 16; zij zullen zich daarbij laten leiden door hun eigen opvattingen ten aanzien van deze verplichtingen inzake levering van een bondsccontingent. Deze beslissing van de betrokken Staten zal volgens hem in een gegeven geval niet afhangen van de interpretaties van welke gezaghebbende zijde ook gegeven, noch van juridische gevolgtrekkingen, maar de groote vraag zal *dan* zijn om te weten of het beginsel van artikel 16 al dan niet een *levende werkelijkheid* is.

Dat de Fransche delegatie, welke de verlangde waarborgen als het ware in formules wil vastleggen, verzet tegen de uitlegging van Mr. RUTGERS aantekende was te verwachten.

Het Comité heeft zich intusschen niet verder rechtstreeks in deze kwestie willen begeven en zegt in zijn rapport ter zake slechts, dat het „aete neemt” van hetgeen de rapporteur aan de hand doet .

De verwachting is niet ijdel dat van den belangrijken arbeid van het arbitrage- en veiligheidsc Comité nieuwe stuwkracht uit zal gaan teneinde de verdere ontwikkeling van de arbitrage-beweging in gang te houden.

Het welslagen van een algemeene ontwapeningsconferentie zal daardoor kunnen worden bevorderd.

Maar „het is voorbarig” — en ik haal hier woordelijk aan hetgeen ter zake het Comité van Arbitrage en veiligheid zegt, welke meening de Algemeene Commissie overnam. — „het is voorbarig reeds thans te pogen het verband te leggen, dat zal moeten bestaan tussehen de verdragen van „wederkeerigen bijstand en de beperking en vermindering „der bewapeningen.”

Een weerslag op de werkzaamheden van de Voorbereidende Ontwapeningsc Commissie heeft het rapport van haar Veiligheidsc Comité dan ook nog niet gehad.

In de jongste, de 5e zittingsperiode van de Algemeene Commissie van Maart van dit jaar heeft zij de tweede lezing, dus de definitieve behandeling, van haar Ontwerp van

April 1927 niet aangedurfd. Daarbij toch zal een gedeelte van de tegenstellingen, welke in de eerste lezing naar voren kwamen moeten verdwijnen, opdat, hoe gering van beteekenis de inhoud dezer Conventie ook zij, over dat weinige eenheid wordt verkregen. De zekerheid dat men het eens zal worden dient te voren vast te staan, want een échec bij de tweede lezing zou na het voortdurende uitstel, de geheele ontwapeningsbeweging buitengewoon schaden. De zekerheid, dat men zou slagen, bestond niet in Maart j.l. Nochtans zijn toen ondershandsche besprekingen tusschen de vertegenwoordigers van de op bewapeningsgebied toonaangevende Staten ingeleid, waardoor de mogelijkheid niet is buitengesloten, dat men op eenige punten overeenstemming zal bereiken.

Men verwachtte intusschen ook in dit opzicht niet te veel.

Onvervuld zal stellig zeer veel blijven waarop de Nederlandsche Delegatie, zoowel in de voltallige Commissie, als in de militaire sub-commissie A en haar ondercomité's heeft aangedrongen teneinde zoo spoedig mogelijk te geraken tot tastbare, reële maatregelen van algemeene, gelijktijdige en overeenkomstige vermindering van het peil der bewapeningen, ten deele op het voetspoor van hetgeen in Nederland ter zake reeds heeft plaats gevonden.

Tot de door de Nederlandsche afgevaardigden bepleite of ondersteunde maatregelen behooren:

1. Aanzienlijke vermindering van de sterkte van het jaarlijkse contingent en daarmee besnoeiing van de aanvulling van de lange reeks elkander opvolgende geoefende reserves.

Ter kenschetsing herinner ik er aan dat in Nederland het jaarlijks ingelijfde gedeelte 30 %, en in België en Zwitserland daarentegen 60 % van de beschikbare mannelijke bevolking bedraagt.

2. Belangrijke vermindering van den eersten oefentijd.

In het Sovjet-rijk is de eerste oefentijd voor de infanterie ruim twee jaar, in Japan 2 jaar, in Polen 2 jaar, 1927/28. VI.

in Roemenië 2 jaar, in Zuid-Slavië, Turkije en Frankrijk 18 maanden; in Nederland daarentegen is deze, zooals bekend is, voor de infanterie minder dan 6 maanden.

3. Vermindering van den totalen duur van den dienstplicht.

In Frankrijk en Zwitserland wordt beschikt over 28 lichtingen. In Polen, Roemenië, Zuid-Slavië en Tsjecho-Slowakije over 29 à 30 lichtingen. In Noorwegen over 37 lichtingen. Maar in ons land wordt op 20, feitelijk slechts op 15 lichtingen beslag gelegd.

4. Beperking van het wapentuig in dienst en van dat opgelegd in magazijnen en depots; vermindering in de eerste plaats van zwaar geschut en van tanks.

5. Beperking van de tonnages der oorlogsschepen, op den grondslag der Fransche voorstellen.

6. Tenslotte beperking van de militaire vliegtuigen in dienst zoowel als in reserve en van het luchtvaartpersoneel.

Van al deze desiderata zullen vele voorloopig zeker niet in vervulling gaan.

Men zal niet veel meer kunnen verwachten dan: ten eerste overeenstemming inzake het beginsel van de beperking van den oefentijd onder de wapenen. Ten tweede kan door beperking van dezen eersten oefentijd tevens een indirecte beperking van de vredessterkte worden bereikt. Het rechtstreeksche gevolg daarvan *kan* bovendien zijn de beperking van het aantal groote en kleine *vredeseenheden*. Tot 1923 bedroeg bij den tweejarigen oefentijd het aantal vredesdivisiën in Frankrijk 50; bij den diensttijd van 18 maanden daalde dit aantal tot 32; in 1930 bij den oefentijd van 1 jaar zal het aantal vredesdivisiën worden verminderd tot 20. Het aantal oorlogseenheden behoeft hierdoor echter geen merkbare wijziging te ondergaan.

Ten derde en ik moet mij hier zeer voorzichtig uitdrukken, is het wellicht niet geheel buitengesloten dat inzake de oorlogsschepen ingang zal vinden een compromis in de

richting van de beperking van de totale tonnage, met verdeling tevens over de linieschepen, vliegtuigschepen, oorlogsvaartuigen van minder dan 10.000 ton en onderzeebooten, zij het vermoedelijk onder voorbehoud van de vrijheid de aangenomen verdeling over deze 4 categorieën te wijzigen met een waarschuwingstermijn van ten minste één jaar vóór het op stapel zetten. Argentinië en Chili, aanvankelijk tegenstanders, vielen de Franse delegatie reeds in vorenbedoeld compromis bij. En ook de Vereenigde Staten en Japan schijnen niet meer geheel afkeerig te zijn van een dergelijke of overeenkomstige oplossing, waartegenover nog staat, aan de eene zijde Italië met den eisch van onbeperkte vrijheid van de verdeling van de toegestane totale tonnage over alle soorten oorlogsvaartuigen en van den anderen kant Engeland, dat de beperking afzonderlijk over alle scheepscategorieën — een negental — wil doorvoeren.

De Engelsche admiraliteit was in 1927 nog niet voor een compromis te vinden. Toch is het tekenend dat Lord ROBERT CECIL, de Britsche eerste gedelegeerde, optimist als altijd, in zijn rapport van 17 Mei 1927 aan de Britsche Regeering, schrijft: „zelfs inzake de maritieme quaesties „kunnen de verschillen nauwelijks als onoverbrugbaar worden beschouwd.” Sindsdien is deze kampioen voor ontwapening wegens zijn verschil van inzicht met de overige Britsche Regeeringsleden evenwel afgetreden als Volkenbondsgedelegeerde.

Blijkens een persbericht deelde de Britsche onderstaatssecretaris voor buitenlandsche zaken 19 April j.l. in het Lagerhuis mede, dat de niet-officieele besprekingen tusschen Frankrijk en Engeland om te komen tot overeenstemming in zake de classificatie der oorlogsschepen tot nu toe niet tot een conclusie hebben geleid en dat het nog te vroeg is om eenige mededeeling te doen over het vermoedelijk resultaat. De besprekingen zijn dus nog aan den gang.

Ten vierde beperking van het aantal vliegtuigen *in militairen dienst* en van het totale motorvermogen daarvan.

Ten vijfde en ten slotte zal de *publiciteit* van de uitgaven

voor de defensie in den vorm van voor alle landen overeenkomende modelstaten vermoedelijk door alle Regeeringen worden aanvaard. *Budgetbeperking* staat hier natuurlijk buiten.

Doeh inzake vermindering van het jaarlijksche contingent, van de geoefende reserves en den duur van den dienstdtijd is geen overeenstemming te verwachten en van het opgelegde oorlogstuig zal men zelfs geen gegevens willen verstrekken.

Hoe zal nu de verdere gang van zaken zijn?

Doordat allereerst in diplomatieke en politieke besprekingen tusschen de Kabinetten der op bewapeningsgebied toonaangevende Rijken als gezegd overeenstemming zal moeten worden bereikt over de beginselen, komt de verantwoordelijkheid voor den verderen arbeid van de Ontwapeningscommissie voorloopig voor rekening van de Regeeringen dier groote staten.

Al agceeren deze invloedrijkste Bondsleden en de Vereenigde Staten hierbij schijnbaar buiten het Volkenbondsgeheel om, zij weten dat het bestaansrecht van den Bond, wier kopstukken eerstbedoelden toch zijn, hier vrijwel op het spel staat.

In zooverre handelen zij onder den moreelen invloed, welke van den Bond uitgaat.

Tot een zeer beperkte beperking der bewapeningen zal men dus wel moeten komen. En de gezamenlijke arbeid zal hetzij kort voor, dan wel na de eerstvolgende Assemblée dus vermoedelijk wel worden hervat.

Welke zijn nu de oorzaken, dat men na jarenlangen ernstigen arbeid niet tot meer tastbare uitkomsten kan geraken?

Laat men de nieuwe tegenstellingen op economisch gebied, welke in hun ouden vorm vóór den grooten oorlg in zoo belangrijke mate hebben bijgedragen tot het opvoeren van de bewapeningen, buiten beschouwing, dan is de hoofdrede wel te vinden in het tusschen de volken en volkengroepen bestaande wantrouwen en zulks niet alleen als rechtstreeksch gevolg van den jongsten oorlog.

In de vraag, in de 5e zitting van de Voorbereidende ont-

wapeningscommissie door den Britschen gedelegeerde, Lord Cushendun op den man af gericht tot de Sovjet-delegatie, komt de twijfel aan de oprechtheid van de bedoelingen van sommige geheel-ontwapenaars wel zeer karakteristiek tot uiting. „In what spirit”, zoo zeide hij onder ademlooze aandacht van de gedelegeerden, de vertegenwoordigers van de pers en de andere bevoorrechten, die een vrijgeleide door de strenge contrôle hadden bekomen „in what spirit has the „Soviet Government sent a representative to take part in „our proceedings?”

Met deze ééne bloote vraag was het voorstel der Sovjet-republieken om op *hare* wijze te komen tot een onmiddellijke, algemeene en quasi-algeheele ontwapening geteekend en geoordeeld. Op grond hiervan wordt ook het later voorstel van gedeeltelijke ontwapening in de eerste plaats als een manoeuvre van propagandistisch, destructief allooi opgevat.

Voor deze opvatting is alle reden, zoolang de Regeering der Sovjets van non-agressie verdragen, van verplichte arbitrage of berechting van geschillen niet wil weten evenmin als bij de ontwapeningsonderhandelingen met de randstaten in 1922 te Moseou.

Dit neemt niet weg, dat de beide Russische ontwerpen niet enkele belangwekkende, doch vooralsnog onbereikbare perspectieven openen. Ik vestig slechts de aandacht op de wijze waarop in het eerste ontwerp de zeeën en oceanen in 16 gebieden zijn verdeeld, welke uit de wereldkaart mogen blijken. Voor elk van deze gebieden zou de bescherming der internationale belangen ter zee worden toevertrouwd aan politievaartuigen van 3000 ton maximum, te geven door de regionale Statengroepen, welke toegang hebben tot de betrokken zeegebieden.

Na hetgeen ik nopens het thans bereikbare in het midden bracht, zal U duidelijk zijn, dat ook de grondslagen van het tweede voorstel der Sovjetdelegatie, hetwelk nog in behandeling komt en waarbij een zekere progressieve ontwapening is ontworpen, opklimmend van $\frac{1}{4}$, over $\frac{1}{3}$ tot $\frac{1}{2}$, naarmate de bestaande vredes-legermachten sterker zijn en in

één sprong van $\frac{1}{4}$ tot $\frac{1}{2}$ naargelang de aanwezige vloten grooter zijn, dat deze *grondslagen* wel niet zullen worden aanvaard.

Temeer omdat de op 1 Januari 1928 bestaande vredesbewapeningen, waarop de progressieve ontwapening zoude moeten worden toegepast, in de verschillende landen in geenen deele op eenzelfden maatstaf berusten. Dit voor wat Sovjet-Rusland betreft in zijn verhouding tot de andere staten. Maar ook tusschen de van 1914—1918 oorlogvoerende statengroepen is de krijg niet bepaald in een sfeer van onderling vertrouwen geëindigd.

Een werkelijk vertrouwen tusschen verschillende oud-tegenstanders kan slechts zeer langzaam aan rijpen. Telkens komt hierin, na vooruitgang, als b.v. bereikt werd door het Rijnpact van Locarno, een terugslag, zich uitend o. m.: van Fransche zijde in vrees — terecht of ten onrechte, dat laat ik in het midden — voor geheime voorbereidingen van de Germaansche potentieele bewapeningen en in argwaan gaande gemaakt door Duitschland's houding tegenover Rusland. Van Duitsche zijde in twijfel aan de oprechtheid van Frankrijk's ontwapenings- en bezettingspolitiek.

In de verhouding tusschen de kleine Entente en Hongarije, tusschen Lithauen en Polen, tusschen sommige Balkanstaten, tusschen Roemenië en Sovjet-Rusland — en ik bepaal mij slechts tot Europa — kan men zeker van wantrouwen spreken, tot uiting komend in de hiervoren aangehaalde verdragen en militaire conventies.

Het vertrouwen laat zich dan ook tusschen volken evenmin opleggen als tusschen enkelingen; het bestaat of het ontbreekt.

Wanneer het ontbreekt is dit meestal het gevolg van ervaringen uit het verleden en eenmaal verbroken laat het zich slechts zeer geleidelijk herwinnen.

Een verdere sta-in-den-weg voor de vermindering der bewapeningen vormen de onbevredigende oplossingen, welke de vredesverdragen in sommige opzichten hebben gebracht. Ik sprak reeds over de kunstmatige vorming van den

„couloir” van Danzig en de openliggende Hongaarsche grenzen.

Al verder zij er op gewezen dat, als gevolg van den jongsten oorlog, een in vele opzichten nieuw staatkundig evenwicht is ontstaan en dat deze gewijzigde toestand nog niet in voldoende mate is geconsolideerd. Aangezien dit evenwicht, ondanks de door den Volkenbond geschapen verhoudingen, voor een groot gedeelte berust op de ten gevolge van den oorlog ontstane nieuwe machtsschakeering en deze op haar beurt wordt geschraagd door de bestaande strijdkrachten, zijn de staten van het vaste land van Europa, die het militair overwicht bezitten, huiverig — gezien het voren geschilderde gemis aan vertrouwen — te veel van die macht prijs te geven. Integendeel sloten zij zich gelijk ik hiervoren deed uitkomen, vaster aaneen. Zij willen het verkregen „équilibre des puissances” zooveel mogelijk handhaven, de mogelijkheid van bewapeningsvermindering moet daaraan ondergeschikt blijven. De Italiaansche gedelegeerde ter voorbereidende ontwapeningscommissie heeft er zelfs meermalen op gewezen, dat Italië's strijdkrachten bij de wapenbeperking even sterk moeten zijn of worden als die van welke continentale mogendheid ook.

Juist in de algemeene, zgn. algeheele ontwapening schuilt het gevaar voor de plotselinge verschuiving van vorenbedoeld machsevenwicht en onzekerheid en wankeling kunnen er voor in de plaats treden; de gevolgen voor het behoud van den vrede zijn dan niet te overzien.

Gelijke gevaren brengt voor andere Rijken de *eenzijdige ontwapening* van een staat met zich mede. Het is bij de besprekingen te Genève duidelijk gebleken en ik wees reeds op Zwitserland. Er ontstaat een militair luchtledig, een verplaatsing van evenwicht, dikwijls op strategisch belangrijke, in geval van conflict bedreigd geachte punten. Kustfronten komen open te liggen, havengebieden raken vrij voor den eerstkomende. Rivierovergangen, knooppunten van spoorwegen staan ter beschikking van hem, die er beslag op legt. Vermeerderde bewapening van de betrokken buurstaten is daarvan dan het gevolg; verhoogde kans om in een elders

uitgebroken conflict te geraken het deel van den te ver of te schielijk ontwapende.

Een vierde moeilijkheid, welke de ontwapening ondervindt, is gelegen in het feit, dat de Volkenbond in den bestaanden vorm hoofdzakelijk een coördineerend orgaan is en dat zijn gezag veelal meer op moreele dan op materiele basis berust.

Ik vestigde er reeds de aandacht op hoezeer dit tot uiting komt waar het de voorafgaande regeling van de toepassing der sancties tegen den Staat-overtreder betreft.

Nog sterker komt de betrekkelijke zwakte van het veelhoofdige organisme uit, zoodra in de voorbereidende ontwapeningcommissie de mogelijkheid van controle over de uitvoering der ontwapeningsmaatregelen ter sprake wordt gebracht. Verschillende Staten willen niets aanvaarden wat ook slechts zweemt naar toezicht op eigen huishouden door een internationaal orgaan.

Waar nu reeds over het al of niet bindend karakter van controle betreffende de uitvoering der vrijwillig aanvaarde ontwapeningsbepalingen, geen eenheid kan worden bereikt, is het buitengesloten om de organisatie van de samenwerking der verschillende nationale strijdkrachten voor een mogelijke bondsexecutie te voren te regelen en daarmee de algemeene veiligheid beter te waarborgen en tot bewapeningsvermindering te komen.

Nog verder staat men van de mogelijkheid tot vorming van een internationale strijdmacht ter vervanging van de tegen vreemd geweld georganiseerde nationale strijdkrachten.

M. H. de V. Laat ik mij er van onthouden om tegenover de zoo juist opgesomde moeilijkheden, welke de ontwapeningsactie in de realiteit ontmoet, een paraphrase te stellen van de honderden, veelal belangwekkende pacifistische beschouwingen vooral in ons land de laatste jaren gehouden.

Zij kunnen er het hare toe bijdragen, om daar waar zulks noodig is, op de gemoederen in te werken.

De grootste bestrijder van oorlog en van bewapening is tenslotte de oorlog zelf geworden.

Alle volken lijden thans, 10 jaren later, nog onder de ellende en verwoesting, aangericht door den grooten oorlog en, zooals Poincaré het uitdrukte, ¹⁾ er bestaat geen enkele gelukkige overwinnaar, geen enkele neutrale of overwonene die voldaan is, zoodat de toenadering op intellectueel en moreel gebied uit het gezamenlijk lijden van het verleden zal voortspruiten.

Het is deze moreele ontwapening waarop de wereld wacht, maar die hij zelf zal moeten bewerken.

Eerst dan zal ten volle vruchten kunnen dragen de arbeid, welke op ontwapeningsgebied is verricht en niet het minst door de Voorbereidende ontwapeningscommissie en hare sub-commissiën. Tot zoolang — en met dezen wensch wil ik eindigen — tot zoolang is het noodzakelijk, dat met kracht wordt doorgewerkt om althans in een eerste conventie, zij het van bescheiden inhoud, de algemeene beperking der bewapeningen in te luiden.

Dan zal de eerste stap zijn gezet op een gebied, dat de menschheid nog nimmer heeft betreden.

STELLINGEN.

1. Op het gebied der algemeene ontwapening is vóór de 19de eeuw geen arbeid van beteekenis verricht.

2. Zelfs tot in den aanvang van de 20ste eeuw staat men veelal nog vreemd tegenover de vele vraagstukken, welke zich bij de algemeene vermindering der bewapeningen voordoen.

3. Deze vraagstukken konden eerst kans op een redelijke, geleidelijke en algemeene oplossing bekomen na de stichting van den Volkenbond.

4. De aanvankelijke arbeid van den Volkenbond op het gebied der ontwapening. De daarbij gekoesterde verwachtingen zijn veelal te hoog gespannen geweest; desillusie was daarvan het gevolg.

¹⁾ Rede 25 Maart 1928 gehouden te Bordeaux.

5. De instelling van de Ontwapeningscommissie in 1925 beoogt de zakelijke voorbereiding van een te juister tijd te houden ontwapeningsconferentie.

6. Beschouwing van de veiligheidsverdragen en militaire overeenkomsten, gesloten na den grooten oorlog, en van de uitkomsten in eersten aanleg bereikt door het Comité voor Arbitrage en Veiligheid.

7. De voornaamste door de Nederlandsche delegatie in de Voorberedende ontwapeningscommissie bepleite of ondersteunde maatregelen om te komen tot algemeene, gelijktijdige vermindering der bewapeningen kunnen voorloopig niet algemeen worden aanvaard.

8. Hetgeen daarvan voor de naaste toekomst wellicht bereikbaar zal blijken, zal een eerste bescheiden stap vormen ter algemeene beperking der bewapeningen.

9. De redenen welke er toe leiden, dat voorloopig niet meer tastbare algemeene uitkomsten kunnen worden bereikt.

(De VOORZITTER.

Het applaus toont U reeds aan, majoor VAN VOORST, hoezeer de aanwezigen Uwe belanwekkende rede op prijs hebben gesteld.

Ik verzoek de Heeren, die in debat wenschen te treden, dan wel nog inlichtingen willen vragen, zulks in de pauze aan de bestuurstafel te willen opgeven.

Met goedvinden van Zijne Koninklijke Hoogheid stel ik thans voor vijftien minuten te pauzeren.

Kolonel JHR. RÖELI.

Koninklijke Hoogheid, Mijnheer de Voorzitter.

In de eerste plaats betuig ik mijn dank aan kolonel SCHURMAN mij, in verband met mijn noodig vertrek naar Amersfoort, wel zijn plaats in het debat te hebben willen afstaan.

Mag ik dan vooraf een woord van hulde spreken over

de zaakkundige wijze, waarop de inleider het onderwerp ons in een notendop heeft gegeven?

Niettemin is er één vraag bij mij gerezen, toen de majoor VAN VOORST TOT VOORST sprak over het onderwerp: *eenzijdige, nationale ontwapening*, die door een deel onzer landgenooten — naar hun zeggen reëel — wordt voorgestaan, en de daartegen bestaande bezwaren. Ik vraag dit buiten alle politiek, maar wilde toch zoo gaarne weten, hoe over zulk een streven in Genève gedacht en geoordeeld wordt. Is het toegestaan door het Pact van den Volkenbond en zouden de toonaangevende politieci zoodanige handeling van een der leden oirbaar — en vooral gevaarloos — voor de rust onder de bureu achten?

De Heer VAN VOORST TOT VOORST.

Gaarne beantwoordende hetgeen de kolone! RÖELL wenscht te weten nopens hetgeen in de bakermat van den wereldvrede omtrent *eenzijdige ontwapening* is te doen geweest, moge ik allereerst verwijzen naar hetgeen ik reeds opmerkte ten aanzien van Zwitserland. De Raad van den Volkenbond toch erkende de Zwitsersche neutraliteit en verleende aan Zwitserland de dienovereenkomstig gevraagde vrijstelling van militaire volkenbondschappelijke verplichtingen, op grond van de stellige toezegging van de Zwitsersche regeering, dat Zwitserland zelf zijn grondgebied onder alle omstandigheden zal verdedigen. Daardoor is de aanleuning van, in voorkomend geval, in Westelijk Europa optredende Volkenbondscotigenten aan het Zwitsersch grondgebied verzekerd, evenals zulks het geval was voor de twee tegenstanders op het Westfront tijdens den wereldoorlog, doordat Zwitserland alle maatregelen had genomen om zijn neutraliteit gewapenderhand te kunnen bevestigen.

Er is dus daar geen militair luchtledig te verwachten, dat mogelijke Volkenbondsooperatiën nabij Zwitserland, in welke richting ook ondernomen, in de waagschaal zou stellen. Dit zou wel het gevaar vormen van eenzijdige Zwitsersche ontwapening en nimmer door den Volkenbond worden geduld.

Ook deed ik bij de beschouwing van artikel 8 opmerken, dat het behoud van den vrede volgens het Bondshandvest evenzeer afhangt van zekeren graad van bewapening als van vermindering der overbewapening. Daarmede is eenzijdige ontwapening niet te rijmen.

Dat de eenzijdige ontwapening van een staat een gevaar vormt voor andere staten en hen kan nopen tot het treffen van bijzondere maatregelen, moge nog blijken uit het volgende voorbeeld, dat niet geheel van reële waarde is ontbloot. Wanneer van twee staten, grenzende aan weerszijden van de Sont, de eene zijn kustversterkingen ontmantelt of niet meer bezet, kan de andere, teneinde te beletten, dat zijn kusten in de Oostzee daardoor open komen te liggen of worden afgesneden van de buitenwereld, zijn genoopt tot dubbele versterking van den tot zijn gebied behoorenden oever van de Sont en daardoor wellicht reeds in vredestijd zijn genoodzaakt tot verhoogde krachtsinspanning.

Kolonel JHR. RÖELL.

Dus degenen, die U er over sprak, achten eenzijdige ontwapening een reëel gevaar voor den vrede?

De Heer VAN VOORST TOT VOORST.

Men acht eenzijdige ontwapening in Volkenbondsverband iets onbegrijpelijks.

Maar wanneer de heer RÖELL vraagt of de eenzijdige ontwapening werd veroordeeld in de Voorbereidende ontwapeningscommissie omdat men haar een gevaar voor den vrede acht, dan antwoord ik dat deze quaestie als zoodanig niet bepaald in deze commissie ter sprake is gekomen omdat men vindt dat zij buiten het kader van de algemeene ontwapening valt. Men staat er trouwens vreemd tegenover en acht het denkbeeld niet de beschouwing noodig.

Wel wordt in het Rapport van de Militaire Subcommissie bij de *regionale ontwapening* uitdrukkelijk opgemerkt dat *regionale bewapening een staat er niet toe mag leiden zijn bewapeningen te verminderen beneden het*

peil, vereenigbaar met zijn veiligheid en de uitvoering van het volkenbondspact, omdat daarvan ook weer de mogelijkheid van vermindering van de bewapening van andere staten afhangt. Voor de buurstaten vormt te ver gaande eenzijdige ontwapening van een staat dus een niet te miskennen gevaar. En vooral wordt in dit verband in het rapport gewaarschuwd tegen ontijdige ontwapening van staten met een geographische en strategische positie, welke van het grootste belang is voor de veiligheid van andere staten. Dit zegt genoeg. Ook voor onze verhoudingen!

Vice-admiraal b.d. H. G. SURIE.

Mijnheer de Voorzitter.

Naar aanleiding van de vraag, welke gesteld is door den Kolonel RÖELL en in aanvulling van het antwoord door den geachten inleider Majoor v. Voorst daarop gegeven, wilde ik nog de aandacht vestigen op het navolgende.

Bij de bestrijding van het voorstel van de Sovjet-delegatie tot algeheele ontwapening in de Maartzitting van de Voorbereidings Commissie voor Wapenbeperking te Genève, werd door den bekenden Griekschen Jurist POLITIS, die algemeen beschouwd wordt als de beste kenner van den inhoud en de strekking van het Handvest van den Volkenbond, de stelling verdedigd dat geheele — dus à plus forte raison eenzijdige — ontwapening in strijd is met de structuur van den Volkenbond. De Volkenbond *wenscht* geen ontwapende Leden.

Kolonel Jhr. RÖELL.

Ik dank ook den Schout-bij-Nacht SURIE, het is mij een groote geruststelling.

De Heer SCHURMAN.

Koninklijke Hoogheid, Mijnheer de Voorzitter, Excellenties, Mevrouw, Mijne Heeren.

Mij ten aanzien van den spreker van hedenavond en zijn voordracht gaarne aansluitende bij hetgeen de Kolonel RÖELL daaromtrent heeft gezegd, moge ik voor een oogenblik Uwe aandacht bepalen bij de grafische voorstelling omtrent de in Europa gevoerde oorlogen van de laatste 125 jaren. Daarin zien wij dan een massa-oorlog tot 1815 en vervolgens de

massa-krijg 1914—1918. Daartusschen in bemerken wij een periode van betrekkelijk beperkte oorlogen. Nu zou ik een groot onderscheid willen maken tusschen de 1e en 3e en de 2e periode.

Na de massa-oorlogen, die wij ook vroeger in de geschiedenis periodiek waarnemen, hijgt de gansche beschaafde menschheid naar adem, ontzet van wat er is gebeurd en bereid tot alles om een herhaling daarvan te voorkomen. De partieele oorlogen zijn, ieder voor zich, niet minder erg, maar in hunne gevolgen ongelijk veel minder ernstig, het overige deel der wereld gaat betrekkelijk ongemoeid zijn gang.

Konden wij nu al dadelijk maatregelen nemen om elken oorlog onmogelijk te maken, dan ware de keuze niet moeilijk. Maar wie in de wereld rondom zich ziet en wil zien, kan deze illusie moeilijk behouden. Wij zullen dus naar een iets verder gelegen, tevens grooter doel moeten zien. Het voorkomen van een volgenden massa-krijg, die voor onze beschaving gevaarlijk kan worden, moet tot elken prijs worden vermeden.

Daarmede krijgen wij de beschikking over een iets grooter periode om tot ons einddoel te komen. In dien tusschentijd zal het gedurende die periode voortdurende streven naar het einddoel tevens kunnen meewerken tot het voorkomen van partieele oorlogen.

Die meerdere tijd zou het mogelijk maken om de vermindering van bewapening meer geleidelijk te voltrekken, dan velen thans zouden willen doen geschieden. Het bezwaar tegen een te snelle procedure is gelegen in de nieuw gevormde Staten, die zich, terecht of ten onrechte, door vijanden omringd wanen en in de Staten met traditioneele vijanden; beide willen van een ingrijpende vermindering van bewapening niets weten. Zij *durven* daarin niet toestemmen, alle tractaten en garanties ten spijt.

Kon men deze Staten echter overhalen tot een zeer geleidelijke, aanvankelijk geringe inkrimping hunner machtmiddelen, dan waren al dadelijk twee belangrijke zaken gewonnen. In de eerste plaats zou dan althans de

wedloop in de bewapening zijn gebroken. En — wij weten het allen — deze vormt zeker een der belangrijkste factoren voor het ontstaan van den oorlog; de wetenschap, dat zulk een wedstrijd niet kan blijven voortduren, ondermijnt het geloof aan vredes-mogelijkheid op de meest gevaarlijke wijze. Zoo hebben wij den wereldoorlog zien aankomen, al voorzagen wij den vollen omvang daarvan niet. Men vroeg voor 1914 niet: zal er oorlog komen?, maar: wanneer zal de oorlog losbarsten? Een dergelijke toestand te voorkomen is reeds een niet te hoog genoeg te schatten succes.

In de tweede plaats gewent men de mogendheden aan het begrip, dat vermindering van bewapening zonder rechtstreeks dreigend gevaar mogelijk is en verkrijgen de volken tijd om hun vredeswil te organiseeren en tot uiting te brengen, waardoor een vredes-sfeer kan ontstaan, die weer verdere ontwikkeling der ontwapeningsgedachte met zich kan brengen.

Daarom is mijn vraag aan den spreker van hedenavond of het niet practisch uitvoerbaar zoude zijn om de regeeringen er voor te winnen om zeer langzaam aan, al ware het met enkele procenten per jaar, hunne oorlogsbudgetten te verminderen en hunne contingenten te doen afnemen.

Ik weet wel welke bezwaren er zijn, als b.v.: de groote ongelijkheid der bewapeningen van het oogenblik, de uiteenloopende waarde van het geld in de verschillende landen, enz. enz.

Maar wanneer de op het gebied der ontwapening vooruitstrevende volken als b.v. Nederland, af willen wachten totdat de meer bewapenden — die zich ook meer bedreigd voelen — het voorbeeld geven, dan komt er van de heele zaak niets.

Bovendien beteekent een gelijk percentage, bij ongelijke bewapening, een grootere vermindering voor den zwaar bewapenden Staat.

Daarom zie ik een dergelijke oplossing niet zoo onmogelijk en hopeloos in en zou gaarne aan den inleider willen vragen zijne opvatting daaromtrent aan ons te doen kennen.

De Heer VAN VOORST TOT VOORST.

Ter beantwoording van de vraag van kolonel SCHURMAN moge ik den geachten spreker allereerst doen opmerken, dat hij het tijdvak der oorlogen van 1854—1879, hetwelk ik aangaf als een vrijwel aanecngeschakelde oorlogsperiode, gelegen tusschen de Napoleontische oorlogen en den grooten oorlog 1914—1918, n.m.m. te gering aanslaat. In het tijdvak 1854—1879 toch vallen zeer zware oorlogen als de Krimoorlog, de Pruisisch-Oostenrijk/Hongarsche-Italiaansche oorlog van 1866 en de Fransch-Duitsche oorlog van 1870/71. Nagenoeg geheel Europa heeft in het tijdvak 1854—1879 oorlog gevoerd. Indien men dus een zekere periodiciteit zou moeten aannemen terzake van de oorlogen, welke achter ons liggen, kan men de marge tusschen twee groote oorlogen m.i. niet zoo ruim nemen, als die, waarvan kolonel SCHURMAN uitgaat nl. het tijdvak 1816—1914, d.i. bijkans een eeuw, maar eerder 35 tot 50 jaar. De Volkenbond trouwens is niet ingesteld om een massa-oorlog te voorkomen, maar om oorlog in het algemeen tusschen zijn leden onmogelijk te maken. Daartoe wordt de overbewapening veroordeeld.

Wat nu de door spreker beoogde meer geleidelijke vermindering in bewapeningen betreft, zij op den voorgrond gesteld, dat de uitkomsten, welke voorshands van de werkzaamheden op ontwapeningsgebied kunnen worden verwacht, zeker niet tot eenigszins belangrijke vermindering zullen leiden b.v. van den oefeningstijd, dienstdtijd e. d. In zooverre zal de bewapeningsvermindering zeker geleidelijk worden voltrokken. Maar de nagestreefde *beperking* der bewapeningen, welke vermoedelijk ten deele zal kunnen worden bereikt, zal ten gevolge hebben, dat de wedloop in bewapeningen in verschillende opzichten reeds aan banden wordt gelegd. Daarvoor is een vermindering met enkele procenten per jaar niet noodig.

Tot een vermindering als het ware met enkele procenten per jaar aan bewapening, gelijk geldende voor alle staten, zal men niet kunnen geraken omdat het vraagstuk

niet zoo eenvoudig is op te lossen als het op grond van theoretische overweging zou mogelijk schijnen, te meer omdat er ook de tot het uiterste gereduceerde ontwapening der overwonnen staten is.

Het probleem is zooals ik reeds opmerkte zeer ingewikkeld. Van welke bewapeningen b.v. zou men bij een voor alle staten gelijke procentsgewijze vermindering moeten uitgaan? Men heeft het denkbeeld vroeger ter sprake gebracht om de militaire uitgaven terug te brengen tot de cijfers van 1913, doch begreep dat daardoor een zeer willekeurige verhouding zou ontstaan tusschen de staten, die toenmaals op militair gebied groote zuinigheid befrachtten en de staten, die in volle kracht deelnamen aan den bewapeningswedstrijd en overbewapend waren.

Eenzelfde onbillijkheid zou men begaan door b.v. den toestand van 1 Januari 1928 als maatstaf voor reductie te nemen als het tweede voorstel der Sovjets wil.

Voorts is bij de besprekingen der Commissie overtuigend gebleken dat de militaire uitgaven zeker niet algemeen als uitgangspunt voor de beperking of vermindering der bewapeningen zullen worden aanvaard, terwijl ik reeds deed opmerken, dat tegen een vermindering hoe gering ook der contingenten de sterkste oppositie bestaat.

De praktische oplossing, welke gevolgd kan worden zoodra het er op aankomt om door het invullen van cijfers, de vermindering — zij het evenals kolonel SCHURMAN wil, zeer geleidelijk — na te streven is rekening te houden met de verschillende factoren, welke den bijzonderen toestand van een staat beheerschen, als: geographische ligging en gesteldheid, kwetsbaarheid der grenzen, grootte en dichtheid der bevolking, economische hulpbronnen, enz.

De mogelijkheid tot een snelle herbewapening wordt aldus eveneens in rekening gebracht. Een en ander wordt in het rapport van de militaire subcommissie betoogd en was reeds in groote lijnen in het paet van den Volkenbond aangegeven.

In de eerste plaats moet daarbij ook rekening worden gehouden met het peil waarop de bewapeningen zich in

de verschillende landen bevinden. Dat dit peil zeer verschillend is en in enkele landen reeds tot een minimum is gedaald, is bekend. Men zal dus nimmer een zelfden maatstaf van vermindering willen toepassen.

Dat de bewapeningsvermindering over verschillende opvolgende tijdvakken zou kunnen loopen acht ik niet alleen mogelijk, maar zelfs waarschijnlijk. De eerste ontwapeningseconferentie zal vermoedelijk voor een bepaald aantal jaren worden gesloten evenals b.v. het geval is met de conventie van Washington van 1922.

De VOORZITTER.

Geef mij thans, Koninklijke Hoogheid, Dame en Heeren nog een oogenblik Uw aandacht, in de eerste plaats, om de Heeren, die inlichtingen verzoekt hebben, te herinneren aan het gestelde in art. 30 van het Reglement en voorts, nog onder den indruk van de mooie en interessante rede van den Heer VAN VOORST, hulde te brengen aan de Commissie te Genève, waarvan hier vele medewerkers aanwezig zijn en die, onder voorzitterschap van onzen LORDON, zich op zoo gelukkige wijze gekwetend heeft van de moeilijke en ondankbare taak, om de beperking der bewapeningen te bestudeeren ter voorbereiding van de te houden ontwapeningseconferentie.

Zeker, zij zijn niet volkomen geslaagd, om de volledige opdracht ten uitvoer te brengen, doch wat in dit netelige vraagstuk bereikbaar was, is door hen verkregen.

Hun arbeid zal zeker een dankbare basis vormen wanneer later de ontwapeningseconferentie bijeen zal worden geroepen.

Duidelijk is vanavond op wetenschappelijke wijze gebleken, dat te Genève niet aan een nationale, aan een eenzijdige ontwapening gedacht wordt. Dit belangrijke vraagstuk is alleen van een internationaal standpunt bestudeerd geworden en daar staat onze Vereeniging bijzonder sympathiek tegenover. Van éézijdige ontwapening, het is bijkans overbodig dit te vermelden, moet ons Genootschap niets hebben: het staat de meening voor, dat een Staat, die zich geheel

uit vrijen wil zal ontwapenen, niet langer recht heeft op een onafhankelijk volksbestaan en een gevaar voor den vrede moet worden geacht.

Majoor VAN VOORST, ik dank U namens alle aanwezigen voor alle moeite, die U zich gegeven heeft, om ons zoo volledig en helder in te lichten omtrent den stand van het Ontwapeningsvraagstuk.

Koninklijke Hoogheid, ik moge U onzen oprechten dank betuigen voor Uwe voor onze Vereeniging vereerende aanwezigheid, alle andere aanwezigen voor hun tegenwoordigheid.

Ik sluit de vergadering.

• Mededeelingen van Huishoudelijken aard.

CORRESPONDENTEN.

Aan den 1e Lt. der Mariniers W. A. J. ROELOFSEN. Correspondent onzer Vereeniging te Den Helder is wegens vertrek naar Indië, onder dankbetuiging, eervol ontslag als dusdanig verleend. Als Correspondent te den Helder voor de Kon. Marine heeft zich bereid verklaard op te treden de 1e Lt. der Mariniers M. R. DE BRUIJNE, leeraar Gymnastiek- en Sportschool der Kon. Marine te den Helder.

NIEUWE LEDEN.

Nederlandsch-Indië.

Dr. J. Beets, dirig. off. v. Gez. 2e kl. N. I. L.; D. A. M. Q. Boeije, Majoor Inf. N. I. L.

Nederland.

's-Gravenhage: J. J. Hanzelbroek, res. 1e Lt. Inf.; H. L. Segaar, res. Lt. Inf.; B. Knegtering, res. 1e Lt. Inf. Amersfoort: A. M. M. van Baak, Kap. Inf. Amsterdam: S. van Dam, dir. off. Gez. 2e kl. N. I. L. Ede: C. A. van Beek, Kap. Inf. Eindhoven: S. F. M. van den Boomen, res. Lt. Inf. Rotterdam: W. Antheunissen, 1e Lt. Pol. troepen; Ir. J. M. Sweep, res. Kap. Gren. Tilburg: A. C. Fortgens, res. 1e Lt. Reg. Wielr. Voor- schoten: N. L. J. Muller, res. 2e Lt. Inf. Winschoten: M. Oosters, res. Kap. Inf.

Abonnement: Ludwig Grimm von Szepes-Epelvár, General a.d. 's-Gravenhage.

ERRATUM.

In de Ve Aflevering is op blz. 420 na de laatste revisie een *instorende drukfout* ingeslopen. Men leze in den tekst regel S v. o. voor 1919: 1910.